

זהו כישרון חמור של שימרון פרס, כמנהיג מפלגת העבודה, אדם שגורלו יהיה תלוי בבחירות הבאות. כישרון זה סיכל במהלך תשמ"ו את התוכנית לפרק את הממשלה ולהפך את הסכם הרוטציה. הסקרים לא הראו שזה כראוי.

● פתק בכותל

כישרון חמור שני ליווה את מאמציו של פרס לשנות את עובדות היסוד של הפוליטיקה הישראלית עליידי שינוי הבריתות בין המפלגות.

כל תפיסתו הפוליטית של פרס מבוססת על הניתוח הבא: יש מחנה ימני ויש מחנה דתי. ביחד הם מהווים רוב. לכן יש להוציא את המחנה הדתי מזרועות הימין, ולכונן מחדש את הברית ההיסטורית בין תנועת העבודה והמחנה הדתי, כולו או חלקו הרתיילאומי.

פרס השקיע מאמצים בלתי־נלאים בחתירה ליעד זה. בהתמדה האופיינית לו, עשה מחוות בלי סוף כלפי הדתיים. החל בתחבת פתק אל בין אנני הכותל המערבי וכלה בהתרפסות לפני רכנים והתערבות ראשי־ממשלתית נגד הפעלת הרכבל החיפאי בשבת וקיום מישחקים באינטריון ברמת־גן.

שום דבר לא עזר. הדתיים נשארו רבוקים לליכוד. המפר"ל עברה עוד יותר לשוליים הימניים־קנאיים. ראשי האגודה דיברו בשיחות פרטיות על הנטיות ה"יזויות" של הארמו"רים, אך בפועל נשארו האגודה וש"ס נאמנות לברית עם הליכוד. בסוף השנה השתלט גושי־אמונים על המפר"ל ושלח לממשלה את זכרון המר, שיהווה עתה את לשון־המאזניים.

טבעי לאיש־מפלגה למרוד את מידת הצלחתו של מנהיגה בשילטון על פי אמת־מידה פשוטה זו: האם זה יעזור לנו לתפוס את השילטון בבחירות הבאות. מבלי שניתקע שוב למצב המביך שהביא להקמת ממשלת־האחדות־הלאומית? מכחינה זו היתה תשמ"ו שנת־כישרון לשימרון פרס.

● חאג' אמין

כישרון מוסלמתי זה יכול להסביר את ההכרעה לגבי השאלה העיקרית שריחפה על המדינה בכל רגע מרגעי תשמ"ו: שאלת הרוטציה.

אפשר היה להפך את הסכם־הרוטציה רק בתנאי שיוזמן עניין גדול ומכריע, שיצדיק את ההפרה בעיני הציבור, ובתנאי שאפשר יהיה להקים ממשלה חלופית.

ממשלה חלופית יכלה לקום רק בעזרת הדתיים. בהעדר אפשרות זו, יכלה ממשלה חלופית לקום רק אחרי בחירות חדשות, שבהן היו מפלגת־העבודה וכנותיה זכות ברוב.

אך שום עניין ציבורי גדול לא הורמן. הכישרון הצורב של הנסיונות להפעיל את תהליך השלום" מע בשטח זה עילה אשר יכלה להצדיק בחירות חדשות, ולהנחיל בהן ניצחון למפלגת־העבודה.

גם בשום עניין אחר לא נמצאה העילה — מול החמקנות המפוכחת של הליכוד.

האם היה שימרון פרס עולה על דרך זו? אילו היתה לו הזדמנות טובה לכך?

יש ההופכים את השאלה על פיה: האם לא נמנע שימרון פרס מליצור את ההזדמנות הטובה, מפני שלא רצה כלל לעלות על דרך זו?

בקרוב מפלגתי של פרס סכרו במשך השנה רבים כי אכן הגורם העיקרי המביא לביצוע הרוטציה אינו שיקול ממלכתי, וגם לא שיקול אישי של פרס עצמו.

עם כל הפופולריות החדשה שלו, לא התגבר פרס עדיין על הבעייה שרדפה אותו בכל שנות חייו: בעיית האמינות. הוא לא בטח בפופולריות החדשה שלו, מול פני בעיה זו. יתכן שחש כי הפופולריות היא כקרח רק מתחת לרגליו, העלול להישבר בכל רגע אם יועמד במבחן האמינות. ואכן, ככל פעם, כאשר היה נרמה שמפלגת־העבודה עומדת לחולל משבר כרי למנוע את הרוטציה, עלו מקרב הציבור קולות עמומים ואימתניים, שהוכיחו כי עזב איהאמינות לא מת. הוא רק עצם את עיניו.

לזו וייצמן, המצטיין בהמצאת כינויים קולעים לאיש־ציבור, הכתיר השנה את פרס בתואר "חאג' אמין". הוא רצה לאמר: האמינות קודמת בעיני פרס לכל.

אין ספק שזה נכון. ללא הסבר זה, קשה להבין הכרעות רבות של פרס במהלך השנה. הפופולריות החדשה שלו היתה הנכס העיקרי שלו בתקופת כהונתו כראשי־הממשלה. הוא לא רצה להעמידה במבחן.

זהו שיקול סביר של אדם, שספג בחייו מהלומות רבות בשל התרמית של חוסר־אמינותו. זהו שיקול לגיטימי של פוליטיקאי, העושה את חשבונו. אין זה שיקול נכון לגבי מדינאי, המבקש לשנות את מצב האומה.

יתכן כי בנקודה זו טמון פסק־הדין האמיתי על פועלו של שימרון פרס בשתי שנות כהונתו כראשי־הממשלה, בפרוס תשמ"ו וערב הרוטציה.

הפוליטיקאי שימרון פרס הפך פרסונה גראטה, אך הוא לא הפך מדינאי.

על הקיר הצטיירו המילים: מנה מנה, תקל ופרס. שימרון פרס, אישיהשנה תשמ"ה, לא היה אישיהשנה תשמ"ו.

● המחדל הרועם

מ בין כל המחדלים של שימרון פרס במהלך תשמ"ו בולט המחדל הגדול האחד, שאינו מדיני ואינו כלכלי, אלא רווקא מוסרי.

מחדל זה הוא התנהגותו בפרשה שהטילה את צילה על תשמ"ו יותר מכל פרשה אחרת, אף שלא נולדה בשנה זו אלא שנתיים לפני כן.

הנושא	חיובי מאוד	חיובי	תיקו	שלילי	שלילי מאוד
חריצות, מסירות, התמדה					
התקדמות לשלום					
שינוי תדמית המדינה					
היציאה מלבנון					
בלימת האינפלציה					
פיתרון בעיות הכלכלה					
שיפור המצב החברתי					
בעיות הביטחון					
הפסקת ההתנחלויות					
הבעייה העדתית					
הכפייה הדתית					
חידוש הברית עם הדתיים					
אווירת התפייסות					
שיפור מצב מיפלגת העבודה					
פומולריות אישית					

לא נוק'אאוט אלא לפי נקודות: ההישגים והכישלונות של פרס במשך שנתיים

חשך אחד, שלא אומת, הוא כי גם כראש האופוזיציה היה פרס שותף להחלטה שהתקבלה עליידי ראשי־הממשלה, **יצחק שמיר**, כ"מדיניות" או כהוראה, להרוג מעתה כל "מחבל" במקום הפיגוע, כדי למנוע להבא את הצורך להחזירם תמורת שבויים. כמישטר הקיים בישראל, ועל־פי התקדימים של מיבצע אנטבה, מילחמת־הלבנון ועוד, מקובל לשתף את ראשי־האופוזיציה בהחלטות מסוג זה. לגירסה זו אין תימוכין.

זוהי הפרשה שזכתה בסלאנג של תשמ"ו בכינויים "פרשת השב"כ" או "פרשת אוטובוס 300" מפני שתחילתה באוטובוס של אגד, שנסע בקו 300 מתל־אביב לאשדוד (ראה מיסגרת). בפרשת השב"כ — הפרשה המרכזית של השנה — התנהג שימרון פרס בצורה מחפירה. הסיבה לכך נשארה בגדר תעלומה. מתי נודע לשימרון פרס בפעם הראשונה על רצח שני האי סירים ועל פיברוק הערויות?